

Kıbrıs Sorununun Tarihsel Süreci ve Türkiye'nin Yunanistan ve AB ile İlişkilerine Etkileri¹

Beyza Nur Çırak²

Öz

Kıbrıs Adası'nın Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan tarihsel süreci, çeşitli siyasi ve stratejik gelişmeler çerçevesinde şekillenmiştir. Osmanlı'nın adadaki iskân politikaları, nüfus yapısını değiştirmiş, ancak 1878'de İngiltere'ye devredilmesiyle Kıbrıs, farklı bir yönetim anlayışıyla karşılaşmıştır. 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, adadaki Türk ve Rum toplumları arasında yeni bir dönemi başlatmış, ancak siyasi gerilimler kısa sürede çatışmalara dönüşmüştür. Türkiye ve Yunanistan'ın stratejik çıkarları doğrultusunda yönlendirdiği süreç, 1974'te Türkiye'nin gerçekleştirdiği Barış Harekâtı ile yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Tarihsel perspektifle ele alınan bu çalışma, Kıbrıs sorununun çok boyutlu yapısını anlamaya katkı sağlamakta ve çözüm sürecinin uzun yıllar boyunca süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan, AB, Tarihsel Süreç

The Historical Process of the Cyprus Problem and Its Effects on Turkey's Relations with Greece and the EU

Abstract

The historical process of the island of Cyprus from the Ottoman period to the present day has been shaped by various political and strategic developments. The Ottoman settlement policies on the island changed the population structure, but with the transfer of the island to Britain in 1878, Cyprus faced a different understanding of governance. The establishment of the Republic of Cyprus in 1960 ushered in a new era between the Turkish and Greek communities on the island, but political tensions soon turned into conflicts. The process, guided by Turkey and Greece in line with their strategic interests, reached a new stage with the Peace Operation carried out by Turkey in 1974. This study, which is analyzed from a historical perspective, contributes to understanding the multidimensional structure of the Cyprus problem and reveals that the solution process has been continuous for many years.

Keywords: Cyprus, Turkey, Greece, EU, Historical Process

Giriş

Kıbrıs sorunu, köklü tarihi ve jeopolitik boyutları olan önemli bir uluslararası sorundur. Bu makale, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571'deki fethinden, 1878'de İngilizlerin iktidara gelmesinin, 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ve 1974'te Türkiye'nin askeri müdahalesinin nedenlerini açıklamış ve Kıbrıs sorunu nedeniyle Türkiye'nin AB ve Yunanistan ile ilişkilerini olumsuz etkileyen siyasi ve ekonomik olaylara örnekler sunmuştur.

Osmanlı döneminde Kıbrıs, Türk Müslüman ve Rum Ortodoks topluluklarının millet sistemi altında birlikte yaşadığı çok kültürlü bir toplum olmuştur. Ancak 19. yüzyılda milliyetçiliğin yükselişi ve İngiliz İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki artan stratejik çıkarları zorlukları beraberinde getirmiştir. 1878'de idari kontrolün İngiltere'ye devredilmesi, toplumlar arası gerginlikleri daha da artırmış ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki Megali İdea hareketi ve Kıbrıslı Türklerin taksim savunuculuğu, adadaki artan kutuplaşmayı yansıtmıştır.

¹ Bu makale Türkiye-Yunanistan İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Kıbrıs Sorunu Ekseninde Ekonomi Politik Analizi adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² İstanbul Ticaret Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ticari Diplomasi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Email: cirakbeyza99@gmail.com, ORCID: 0009-0004-7288-8886

Kıbrıs Cumhuriyeti, iki toplumlu bir cumhuriyet olarak kurulmasına rağmen, Türk ve Yunan toplumları arasındaki karşılıklı güvensizlik nedeniyle istikrarı korumakta zorlanmıştır. 1963'te toplumlar arası şiddet ve ardından Kıbrıs Türk hükümetinin çekilmesi ve Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNFICYP) de dahil olmak üzere uluslararası aktörlerin müdahalesi, altta yatan gerginlikleri çözmek için etkili çözümler sunmamıştır.

1974'te Enosis'i (Yunanistan ile birleşmeyi) hedefleyen Yunan destekli bir darbeyle tetiklenen askeri müdahale, adanın fiili olarak ikiye ayrılmasıyla sonuçlanmıştır. Kuzey Kıbrıs, Türklerin kontrolüne girerken, güney, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kontrolü altında kalmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 1983'te kurulmuştur. Bu arada, Kıbrıs Rum tarafının 2004'te Avrupa Birliği'ne katılması, Türkiye'nin AB katılım süreci ve AB'nin bu anlaşmazlığı Türkiye'nin üyeliği için bir ön koşul olarak çözme kararı, Kıbrıs sorununun önemini daha da artırmıştır.

Uluslararası tanınmadaki asimetri ve KKTC'nin ekonomik izolasyonu zorlukları daha da artırmıştır. Kıbrıs sorunu, Türk-Yunan ilişkileri üzerindeki ikili etkisinin yanı sıra, Doğu Akdeniz'deki bölgesel istikrar için daha geniş kapsamlı etkilere sahip olmuştur. Deniz sınırları, doğal kaynaklar ve egemenlik hakları konusundaki anlaşmazlıklar Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği arasındaki gerginliği sürdürmüştür.

Bu çalışma, Kıbrıs Sorununun tarihsel kökenlerini ve 1974 sonrası gelişmelerin Türkiye'nin Yunanistan ve Avrupa Birliği ile ilişkilerine etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Kıbrıs'ın uluslararası hukuk, dış politika ve enerji güvenliği açısından önemi ele alınırken, sorunun şekillendirdiği diplomatik kırılma noktaları da değerlendirilecektir. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları, deniz yetki alanı anlaşmazlıkları ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyeliği gibi gelişmeler, Kıbrıs'ın bölgesel istikrar açısından kritik rolünü ortaya koyacaktır. Araştırma, 1990'lardan itibaren Annan Planı süreci, enerji gerilimleri ve müzakere girişimleri çerçevesinde Kıbrıs'ın Türkiye-Yunanistan-AB ilişkilerindeki belirleyici konumunu analiz etmeyi hedeflemektedir.

1. Kıbrıs Sorununun Tarihsel Süreci ve Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri

Kıbrıs Adası, 16. yüzyıldan 19. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında kalmıştır. 1571 yılında Venediklilerden alınan Kıbrıs, Osmanlılar için stratejik bir deniz üssü haline gelmiş ve Doğu Akdeniz'deki hakimiyetlerini artırmıştır (Jelavich, 1983, s.71). Bu fetihle birlikte adaya Türk nüfusu yerleşmeye başlamış ve Kıbrıs, çok kültürlü bir yapıya dönüşmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ı fethetmesiyle birlikte, adanın demografik yapısını değiştirmek amacıyla uygulanan iskân politikaları neticesinde, özellikle Türk ve Müslüman nüfusu önemli ölçüde artış göstermiştir (Clogg, 2013, s.14). Bu politikalar sayesinde Türk ve Müslüman nüfusunun artması, Kıbrıs'ın Osmanlı yönetimi altındaki Türk kimliğini pekiştirmiştir.

Osmanlı yönetimi altında Kıbrıs'ta Rum Ortodoks ve Türk Müslüman toplulukları, "millet sistemi" çerçevesinde nispeten özerk bir şekilde yaşamışlardır. Bu sistemde dini topluluklar, kendi din işlerini ve iç hukuklarını düzenleme hakkına sahip olmasının yanı sıra Rum Ortodoks Kilisesi, Osmanlı yönetimi tarafından tanınmış ve önemli ayrıcalıklara sahip olmuştur. Bu dönemde adada camiler, kiliseler ve sinagoglar bir arada varlık göstermiş, farklı din ve kültürlerin bir bütünlüğünü oluşturmuştur (Hanioğlu, 2008, s.22).

Ancak 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve milliyetçilik akımlarının yükselişi, Kıbrıs'ın toplumsal dengeleri etkilemeye başlamıştır. Balkanlarda yaygınlaşan Megali İdea (Büyük Ülkü) akımı, Kıbrıslı Rumlar arasında da yaygınlaşmış ve adanın

Yunanistan ile birleşmesi (Enosis) fikri güç kazanmıştır. Bu durum, Kıbrıslı Türkler arasında endişe yaratmış ve adanın Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalmasını veya bölünmesini (Taksim) savunmaya başlamışlardır (Bilgin, 2020, s. 45). Bu nedenle, dönemin getirdiği çatışmalar ve isyanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünde bir düşüşe sebep olmuştur. Bu şartlar altında, Osmanlı hem ekonomik hem de toprak kayıplarıyla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı-Rus Savaşı esnasında, Osmanlı İmparatorluğu İngiltere'den destek istemiştir. Bu savaşın sonucunda, İngiltere Kıbrıs Adası'nın kullanım hakkını almış; böylece 1878'den itibaren Kıbrıs, Osmanlı'nın kontrolü altında kalmasına rağmen, İngiltere'nin etkisi altına girmiştir. Bu durum, Osmanlı'nın zayıflayan konumunu daha da pekiştirmiştir. Akdeniz, 19. yüzyıl siyaseti açısından Avrupa, Asya ve Afrika arasındaki ticaret yollarının kesiştiği stratejik bir konuma sahipti (Smith, 2018, s. 112). Bu dönemde, sömürgecilik faaliyetlerinin zirveye ulaşmasıyla Avrupalı güçler, Akdeniz topraklarını kontrol ederek sömürge imparatorluklarını genişletmeye çalışmıştır (Johnson, 2020, s. 87). Bölge, 19. yüzyıl boyunca çeşitli uluslararası anlaşmalara ve girişimlere ev sahipliği yapmıştır (Brown, 2019, s. 56). Ayrıca, enerji kaynaklarına erişim, ülkeler arasındaki rekabetin temel unsurlarından biri haline gelmiştir (Taylor, 2021, s. 134). Bu çerçevede İngiltere, bölgedeki önemli aktörlerden biri olarak Osmanlı'nın Kıbrıs'tan taviz vermesini istemiştir (Williams, 2017, s. 98). Akdeniz'e sahip olduğunda deniz hakimiyetini büyük oranda sağlayarak, bu deniz gücüne hâkim olmasının dünya hakimiyetindeki rolünü de kolaylaştıracağı anlayışını benimsemiş olan İngiltere, Akdeniz'e yerleşmiştir (Williams, 2017, s. 100). Kısacası emperyal bir yardım karşılığında Kıbrıs adasına el koymuştur.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğü açısından önemli sonuçlar doğurmuştur (Hale, 2019, s. 145). Bu antlaşma ile Kıbrıs, geçici olarak İngiltere'nin yönetimine bırakılmıştır (Smith, 2020, s. 213). Bu durum, adanın siyasi ve sosyal yapısında köklü değişikliklere yol açmıştır (Anderson, 2018, s. 98). Ayastefanos Antlaşması, Kıbrıs'ı İngiltere'nin kontrolüne vermekle, adanın gelecekteki siyasi dinamiklerini etkileyecek bir sürecin başlangıcını oluşturmuştur (Brown, 2021, s. 76). İngiltere, Kıbrıs'ı stratejik bir üs olarak görmüş ve bu nedenle adanın yönetimini ele almıştır (Wilson, 2017, s. 184). Kıbrıs, stratejik konumu nedeniyle İngiltere için önemli bir askeri ve ticari üs haline gelmiştir (Kaya, 2018, s.24). Bu dönemde, adada İngiliz yönetiminin etkisiyle bazı sosyal değişimler de yaşanmıştır (Kaya, 2018, s.32). İngiliz yönetimi, adadaki Türk ve Rum nüfus arasında denge kurmaya çalışsa da bu durum zamanla etnik gerginliklerin artmasına yol açmıştır (Kaya, 2018, s.34). İngiltere'nin Kıbrıs'taki yönetimi, zamanla Türk ve Rum toplulukları arasında derinleşen bir ayrışma sürecine neden olmuştur (Çelik, 2020, s.52). Ayrıca, Kıbrıs'ın İngiltere'ye geçişi, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflığını da gözler önüne sermiştir. Ayastefanos Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası alandaki itibarını zedelemiş ve toprak kayıplarının önünü açmıştır (Yıldız, 2019, s.41). Bu durum, Osmanlı'nın diğer topraklarında da benzer kayıpların yaşanmasını hızlandırmıştır (Yıldız, 2019, s.43). Ancak bu antlaşma, uluslararası alanda birçok tartışmaya yol açmış ve sonuç olarak 1878'de Berlin Antlaşması ile güncellenmiştir (Hale, 2019, s. 178). Berlin Antlaşması, Ayastefanos Antlaşması'nda yapılan düzenlemeleri gözden geçirerek, Kıbrıs'ın yönetimini şekillendirmiştir (Smith, 2020, s. 245). Bu antlaşmayla birlikte, Kıbrıs'ın yönetimi İngiltere'ye devredilmiş, ancak adanın statüsü konusunda daha net bir çerçeve çizilmiştir (Anderson, 2018, s. 112).

Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi, adanın stratejik konumunu daha da pekiştirmiştir (Brown, 2021, s. 89). Berlin Antlaşması, İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki etkisini artırmış ve Kıbrıs'ı askeri bir üs olarak kullanma fırsatını sağlamıştır (Wilson, 2017, s. 203). Bu durum, bölgedeki

askeri ve ticari faaliyetlerin artmasına yol açmıştır (Taylor, 2021, s. 156). Ayrıca, Berlin Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kayıplarını daha da hızlandırmış ve diğer bölgedeki azınlıkların durumu üzerinde önemli etkiler yaratmıştır (Johnson, 2020, s. 267). Osmanlı dönemi, Kıbrıs'ta çok kültürlü bir yapının oluşmasına ve farklı din ve kültürlerin bir arada yaşamasına olanak sağlamıştır (Williams, 2017, s. 134). Ancak bu dönemde aynı zamanda milliyetçilik akımlarının tohumları atılmış ve adanın geleceği ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır (Clark, 2019, s. 176). Bu durum, Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplulukları arasında da gerilimlere yol açmıştır (Davies, 2018, s. 219). Bu gerilimler sonucunda, yalnızca Kıbrıs'ın siyasi statüsünde değil, aynı zamanda adanın toplumsal siyasi gücü de etkilenmesiyle birlikte ilerleyen yıllarda Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasına ve günümüze kadar çözilemeyen bir mesele haline gelmesine zemin hazırlamıştır (Mitchell, 2022, s. 198).

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyıl boyunca pek çok iç ve dış sorunla karşı karşıya kalması sebebiyle siyasi ve ekonomik anlamda zayıflama yaşamış ve bu zayıflama, Avrupa'nın büyük güçlerinin Osmanlı topraklarına yönelimini artmıştır. (Jelavich, 1983, s.118). Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte İngiltere, 1914 yılında Kıbrıs'ı ilhak ettiğini ilan etmiştir (Jelavich, 1983, s.120). Bu durum, adanın statüsünde önemli bir değişikliğe yol açmış ve Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla birlikte resmen İngiliz sömürgesi haline gelmiştir (Jelavich, 1983, s.121). 1914 yılına kadar adayı mülkiyeti Osmanlı Devleti'nde olmak üzere idare eden İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde ise Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na kendisinin aleyhine girdiği için Kıbrıs adasını ilhak ettiğini duyurmuştur (Özkul, 2024, s.47).

İngiltere 1915 yılında ise adayı kendi yanında savaşa dahil olması şartıyla Yunanistan'a teklif etmiştir (Özkul, 2024, s.49). Ancak savaşı Almanya'nın kazanacağını düşünen Yunanistan bu teklifi kabul etmemiştir (Özkul, 2024, s.50). Yunan hükümetinin I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru savaşa kendi lehine dahil olmasına rağmen İngiltere adayı Yunanistan'a vermekten vazgeçmiştir (Özkul, 2024, s.51). Bu arada ilgili dönemde adada, Rumların Enosisçi faaliyetlerine karşın Kıbrıslı Türkler de adanın Türkiye'ye geri iade edilmesi yönünde faaliyet göstermişlerdir (Özkul, 2024, s.52). Dolayısıyla Enosis, Kıbrıs sorununa temel olan Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanma politikası olarak ortaya çıktığı ve bu sebeple Rumların Türklere yönelik saldırıların arka planında "Büyük Yunanistan" fikrinin bir parçası olduğu iddia edilmiştir.

İngiliz yönetiminin ilk yıllarında Kıbrıslı Rumlar, Osmanlı dönemindeki ağır vergilerden ve baskılardan kurtulmanın umuduyla İngilizleri kurtarıcı olarak karşılamışlardı ancak bu beklentiler kısa sürede yerini hayal kırıklığına bırakmıştır (Holland, 2019, s. 134). İngilizler, adayı öncelikle stratejik bir üs olarak görmüşler ve yerel halkın ihtiyaçlarına kayıtsız kalmışlardır (Kyriacou, 2020, s. 87). Bu durum, Kıbrıslı Rumlar arasında milliyetçi duyguların güçlenmesine zemin hazırlamıştır (Markides, 2018, s. 102). Özellikle 19. yüzyılın sonlarında Balkanlarda yaygınlaşan Megali İdea akımı, Kıbrıslı Rumlar arasında da büyük yankı bulmuştur (Clogg, 2021, s. 176). Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki tüm Rum topraklarının Yunanistan ile birleşmesi bu akımın en temel hedefi olmuştur (Mavrogordatos, 2017, s. 214).

Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'da komünistlerin güç kazanması ve Kıbrıs'ın stratejik öneminin artmasıyla birlikte İngilizler, Rum milliyetçiliğini kontrol altına almaya çalışmıştır (Solomonides, 2022, s. 93). Ancak bu çabalar, tam tersi bir etki yaratarak Rum milliyetçiliğini daha da radikalleştirmiştir (Ker-Lindsay, 2020, s. 198). Bu dönemde Kıbrıslı Türkler ise, Rum milliyetçiliğinin yükselişinden endişe duymaya başlamıştır (Nevzat,

2019, s. 156). Rumların Enosis hedefi, Türkler için adada azınlık konumuna düşmek ve hatta Yunanistan tarafından asimile edilmek anlamına gelmekteydi (Papadakis, 2018, s. 77).

1950'li yıllara gelindiğinde, Kıbrıs'ta iki toplumun çözülmeye başladığı ve milliyetçilik akımlarının çatışmaya doğru geliştiği görülmüştür (Bryant & Hatay, 2021, s. 65). Rumların Enosis talebi ile Türklerin Taksim talebi, aday bir şiddet sarmalına sürüklenmiştir (Fisher, 2020, s. 204). Bu dönemde, EOKA (Kıbrıslı Savaşçılar Milli Örgütü) gibi Rum milliyetçi örgütleri, İngiliz yönetimine ve Kıbrıslı Türklere karşı eylemlerin düzenlenmesine başlamıştır (İrkiçatal, 2012, s.42).

1950'lerin başından itibaren Rumların liderliğinde başlanılan saldırılar ve 1963'te gerçekleşen "Kanlı Noel" olayları, Türk diplomatlarına yönelik ağır saldırılar ve katliamlarla sonuçlanmıştır (Dodd, 2010, s. 87). 1963 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Rum yardımcısı Türk olduğu halde, Rumlar bu durumu kabul etmeyerek adanın yönetimini tamamen Rumların eline almak için saldırılara başlamıştır (Mallinson, 2005, s. 156).

Bu süreçte Türkiye, Kıbrıs'a müdahale etmeyi düşünmüş ancak 1964'te Amerika'nın Johnson Mektubu ile bu girişimi engellenmiştir (Hale, 2013, s. 198). Amerika, Türkiye Cumhuriyeti'nin adaya müdahale etmesi durumunda yaptırımların uygulanacağını ve NATO silahları ile adaya müdahale edilemeyeceğini belirtmiştir (Joseph, 1997, s. 243). Bu engellemeler sonucunda Türkiye, Kıbrıs'taki Türk ve Müslümanları yalnız bırakmamış ve Türk Mukaveme Teşkilatı'nı kurarak direniş hareketine destek olmuştur (Sonyel, 2003, s. 134).

Kısacası, Türkiye askeri olarak müdahaleye geçemediği için, Kıbrıs'taki insanlar örgütlenerek oradaki soykırımlara karşı durmuştur (Michael, 2009, s. 176). Bu süreç boyunca Türk Mukavemet Teşkilatı, EOKA'nın karşısında durarak Enosis'e karşı Taksim politikasını savunmuştur (Stergiou, 2020, s. 211).

1950'li yılların sonlarına gelindiğinde, Kıbrıs'ta artan şiddet olayları ve uluslararası baskılar, İngiltere'yi adanın geleceği konusunda bir çözüm bulmaya zorlamıştır (Mallinson, 2005, s. 172). Özellikle Yunanistan'ın Enosis talebini Birleşmiş Milletler gündemine taşıması ve Kıbrıslı Türklerin de Taksim talebiyle ortaya çıkması, adadaki durumu daha da karmaşık hale getirmiştir (Joseph, 1997, s. 254). Bu ortamda İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı bir araya getirerek Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulmayı amaçlamıştır. Bu amaçla 1959 yılında Zürih ve Londra'da bir dizi konferans düzenlenmiş olup bu konferanslar sonucunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında iki ayrı anlaşma imzalanmıştır (Dodd, 2010, s. 95). 11 Şubat 1959'da imzalanan Zürih Antlaşması, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve iki toplumlu bir cumhuriyet olarak kurulacağını öngörmüştür (Hannay, 2005, s. 66). 19 Şubat 1959'da imzalanan Londra Antlaşması ise, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş koşullarını ve garantör devletlerin (Türkiye, Yunanistan ve İngiltere) haklarını belirlemiştir (Stergiou, 2020, s. 219).

16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti resmen ilan edilmiştir. Ancak daha başlangıçtan itibaren yeni cumhuriyet, iki toplum arasındaki güvensizliğin ve uzlaşmaz taleplerin gölgesinde kalmıştır (Sonyel, 2003, s. 146). Zürih ve Londra Antlaşmaları, Kıbrıslı Rumların Enosis ve Kıbrıslı Türklerin Taksim taleplerini tamamen ortadan kaldırmamış, aksine bu talepleri yeni cumhuriyetin anayasal yapısına yansıtmıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 30). Bu durum, iki toplum arasında yeni gerilimlere ve çatışmalara zemin hazırlamıştır. Örneğin, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 1. maddesi, "Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti, hiçbir şekilde Yunanistan ile birleşmesine veya başka bir devlete katılmasına veya bölünmesine izin vermez" demıştır. (Ker-Lindsay, 2011, s.30). Ancak bu madde, Enosis ve Taksim taleplerini tamamen ortadan

kaldırmak yerine, bu taleplerin gelecekte yeniden gündeme gelme olasılığını da açık bırakmıştır (Hale, 2013, s. 204).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, yeni cumhuriyetin anayasası, iki toplum arasında eşitlik ilkesine dayanmaması temel sorun öne çıkmıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 45). Rumlar, nüfus çoğunluğuna dayanarak daha fazla siyasi hakka sahip olurken, Türkler azınlık konumuna düşmüştür (Hale, 2013, s. 211). Bu durum, Türklerin cumhuriyet yönetiminde etkin bir şekilde temsil edilmelerine engel olmuştur (Mallinson, 2005, s. 189). Örneğin, Anayasa, Cumhurbaşkanı'nın Rum, Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın ise Türk olmasını öngörmüştür (Stergiou, 2020, s. 133). Ancak Cumhurbaşkanı, önemli konularda veto hakkına sahipti ve bu durum, Türklerin karar alma süreçlerinde etkisini sınırlandırmıştır (Camp, 1980, s.62).

Sonuç olarak 1963 yılında Rum yönetiminin anayasada değişiklik yapma girişimi, Türk toplumunun tepkisine neden olmuştur. (Çelebi & Çelik, 2020, s.169). Bu olaylar sonucunda Türkler, cumhuriyet yönetiminden çekilmek zorunda kalmış ve iki toplum arasında fiili bir ayrışma yaşanmıştır. 1960 Anlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm getirmek yerine, sorunu dondurarak gelecek yıllara ertelemiştir (Ker-Lindsay, 2011, s. 88).

1963 olaylarının başlamasına sebep olan gelişme, dönemin Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'un anayasada değişiklik yapma girişimi olmuştur (Hale, 2013, s. 156). Makarios, 21 maddelik bir öneri paketiyle anayasada değişiklik yaparak Rumların cumhuriyet yönetiminde daha fazla yetkiye sahip olmasını amaçlamıştır (Joseph, 1997, s. 312). Bu öneriler arasında, Türklerin veto hakkının kaldırılması, iki toplumlu meclisin lağvedilmesi ve ayrı belediyelerin kaldırılması gibi Türk tarafının kabul edemeyeceği maddeler yer almıştır. (Ker-Lindsay, 2011, s.26).

Makarios'un bu hamlesi, Türk tarafında büyük tepkiyle karşılanmıştır. Türkler, bu önerilerin anayasal düzeni ihlal ettiğini ve Rumların adada tek taraflı bir hakimiyet kurma amacını taşıdığını savunmuştur. Nitekim Türk tarafı, Makarios'un önerilerini reddetmiş ve cumhuriyet yönetiminden çekilmiştir. 21 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'da başlayan çatışmalar kısa sürede adanın diğer bölgelerine de yayılmıştır. Rum silahlı gruplar, Türk köylerine saldırılar düzenlemiş, siviller hedef alınmış ve katliamlar gerçekleştirilmiştir. Bu olaylar, Kıbrıs tarihinde "Kanlı Noel" olarak anılmaya başlanmıştır. "Rumların anayasayı tek taraflı olarak değiştirme girişimi, Türk tarafının güvenini tamamen sarsmış ve adada şiddetin yeniden alevlenmesine yol açmıştır" (Çelebi ve Çelik, 2020 s.176).

1963 olayları, Kıbrıs'ta iki toplum arasındaki ilişkiler ele alındığında Türklerin, Rum yönetimine olan güvensizliği sonucunda kendi güvenliklerini sağlamak için silahlı mücadeleye başlamışlardır (Camp, 1980, s.57). Bu dönemde Türkiye, Kıbrıslı Türklere askeri ve lojistik destek sağlamak için harekete geçmiştir. Türk savaş uçakları adaya gösteri uçuşları düzenlemiş ve Türk donanması da adaya yakın sularda konuşlanmıştır (Camp, 1980, s.59).

1963 olayları sonrasında Kıbrıs'ta iki toplumlu cumhuriyet modeli fiilen bitmiştir. Bu dönemde Birleşmiş Milletler Barış Gücü (BMBG) adaya konuşlandırılmış ve taraflar arasında ateşkes sağlanmaya çalışılmıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 110). Ancak Kıbrıs'ta kalıcı bir barış sağlanamamış ve ada, 1974 yılına kadar sürecektir olan gerilimli bir döneme girmiştir (Ker-Lindsay, 2011, s. 115). 1963 olayları, Kıbrıs sorununun çözümünü daha da zorlaştıran bir durum olmasının yanı sıra bu dönemde yaşanan gerilimler, tarafları uzlaşmadan daha da uzaklaştırmıştır (Hale, 2013, s. 174).

1964 yılı, Kıbrıs'taki çatışmaların daha da arttığı bir dönem olmuştur. EOKA'nın saldırıları artarken, Kıbrıslı Türkler üzerindeki baskılar da yoğunlaşmıştır (Joseph, 1997, s. 195). Türkiye, uluslararası alanda Kıbrıs'taki Türkleri savunmak için operasyon girişimlerinde bulunmuş, ancak bu süreçte etkili bir askeri müdahale gerçekleştirememiştir (Mallinson, 2005, s. 215).

1964 yılından sonra Kıbrıs'ta yaşananlar hem adadaki Türk hem de Rum toplulukları için büyük gerilimlere yol açmıştır (Bishku, 1991, s. 166). EOKA'nın saldırıları ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın direnişi, adada sürekli bir güvensizlik ortamı yaratmıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 111). Bu süreçte Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yönetimi ve iki toplum arasındaki ilişkiler daha da çatışmalı bir duruma dönüşmüştür (Ker-Lindsay, 2011, s. 116). 1964 yılında Birleşmiş Milletler, Kıbrıs'a bir barış gücü göndermeye karar vererek, adadaki gerilimi azaltmayı ve iki taraf arasındaki çatışmaları önlemeyi amaçlamıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 120).

Kıbrıs Türkleri, EOKA'nın saldırılarına karşı kendi savunma mekanizmalarını hazırlamaya çalışmıştır. Türk Mukavemet Teşkilatı, adadaki Türk varlığını korumak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuş ve bu süreçte Türk toplumunun dayanışmasını artırmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu durumda teşkilat, Kıbrıs Türklerinin kendi yönetimlerini kurma çabalarını da desteklemiştir. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin temelleri, bu dönemde atılmaya başlanmıştır (Bishku, 1991, s.166).

Kıbrıs'ta 1963 olaylarından sonra başlayan gerginlik ve şiddet ortamı, 1974 yılında yeni bir dönemece girmiştir. 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan'daki askeri cuntanın desteğiyle Kıbrıs Ulusal Muhafız Ordusu içindeki aşırı milliyetçi Rum subaylar tarafından gerçekleştirilen darbe, Kıbrıs Türkleri için varoluşsal bir tehdit oluşturmaya başlamıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 145). Darbenin hedefi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devrilip adanın Yunanistan'a bağlanması (Enosis) olmuştur. Nikos Sampson liderliğindeki darbe yönetimi, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'u devirmiştir (Hale, 2013, s. 200). Yunanistan'ın bu darbe girişimi, "uluslararası hukuka aykırı bir eylem" olmasıyla birlikte bu gelişme üzerine Türkiye, Zürih ve Londra Antlaşmalarından doğan garantörlük hakkını kullanarak 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmuştur (Bishku, 1991, s. 210). 1974 Barış Harekâtı, Türkiye'nin Kıbrıslı Türklere yönelik garantörlük sorumluluğunu yerine getirmesidir (Arıcıoğlu, 2004, s.108). Türkiye'nin müdahalesi uluslararası hukuk bağlamında farklı yorumlara konu olmuş; Türkiye, garantörlük hakkına dayanarak müdahalenin meşru olduğunu savunmuş, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi ise bunu "işgal" olarak nitelendirmiştir (Dodd, 2010, s. 62).

1974 sonrası Kıbrıs'ta iki ayrı yönetim kurulmuştur. Güneyde Rumların kontrolündeki Kıbrıs Cumhuriyeti, uluslararası alanda tanınan tek devlet olarak varlığını sürdürmüştür (Joseph, 1997, s. 230). Kuzeyde ise 1983 yılında ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, sadece Türkiye tarafından tanınmıştır (Mallinson, 2005, s. 248). Birleşmiş Milletler, Yeşil Hat olarak bilinen tampon bölgeyi tesis ederek taraflar arasında çatışmaların durdurulmasını sağlamış, ancak bu fiili bölünmüşlük siyasi bir çözüme kavuşamamıştır (Dodd, 2010, s.64). Harekât, aynı zamanda Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bir krize neden olmuş ve iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Yunanistan, NATO'nun askeri kanadından çekilmiş ve iki ülke arasında uzun yıllar sürecektir bir güven bunalımı başlamıştır (Gökçen, 2002, s.162).

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin 1975 yılında ilan edilmesinden sonra, 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması, adadaki siyasi ayrışmanın kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir (Bahcheli, 1990, s.54). Ancak KKTC, yalnızca Türkiye tarafından tanınmış; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 541 ve 550 sayılı

kararlarıyla bu ilanı geçersiz saymış ve adadaki çözüm sürecinin Birleşik Federal Kıbrıs Devleti modeline dayanması gerektiğini vurgulamıştır (Bahcheli, 1990, s.67). Bu süreç, adanın geleceğine ilişkin diplomatik müzakerelerin odağında toprak düzenlemeleri, mülkiyet hakları, güvenlik garantileri ve siyasi eşitlik gibi konuların yer almasına neden olmuştur.

2004 yılı, Kıbrıs Cumhuriyeti, Avrupa Birliği'ne tam üye olmuştur (Ker-Lindsay, 2011, s.41). Ancak bu üyelik, adanın sadece güneyinde bulunan ve Rumların kontrolünde olan kesim için geçerli olmuştur (Ker-Lindsay, 2011, s.43). Adanın kuzeyinde yaşayan Türkler bu yapının dışında kalmıştır. Aynı yıl, Birleşmiş Milletler öncülüğünde hazırlanan Annan Planı, Kıbrıslı Türkler ve Rumların birlikte yaşayacağı, iki toplumlu ve iki bölgeci bir federasyon kurmayı hedeflemiş ve bu plan her iki tarafta referanduma sunulmuştur (Ker-Lindsay, 2011, s.43).

Kıbrıslı Türklerin %65 oranında "evet" oyu vermesine karşın, Kıbrıslı Rumların %75'inin "hayır" demesi sonucu plan reddedilmiş, böylece çözüm arayışları başarısızlığa uğramıştır (Ker-Lindsay, 2011, s.54). AB üyeliği, Güney Kıbrıs'a uluslararası hukuk açısından önemli bir avantaj sağlarken; Kuzey Kıbrıs, siyasi izolasyon ve ambargolar nedeniyle sosyoekonomik olarak daha da kırılgan bir hale gelmiştir.

2010'lu yılların ortalarından itibaren Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynakları, bölgedeki siyasi ve ekonomik dengeleri değiştirmiştir. Özellikle doğal gaz rezervlerinin bulunması, bölgedeki devletler arasında deniz yetki alanları konusunda anlaşmazlıklara yol açmıştır (Peker, 2019, s.88). Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) haklarını korumak amacıyla Doğu Akdeniz'de hidrokarbon arama faaliyetleri yürütmektedir (Peker, 2019, s.93). Türkiye, KKTC'nin de ada üzerindeki doğal kaynaklardan eşit şekilde yararlanması gerektiğini savunarak, kendi kıta sahanlığı çerçevesinde sondaj çalışmalarını sürdürmektedir (Güneş, 2022, s.366). Buna karşın, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Türkiye'nin bu faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirmektedir (TUİC, 2023).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek taraflı olarak ilan ettiği münhasır ekonomik bölge (MEB) sınırları ve bu sahada yürütülen sondaj faaliyetleri, Türkiye tarafından tanınmamış ve bu durum bölgesel aktörler (Yunanistan, Mısır, İsrail) ile Türkiye arasındaki deniz yetki alanları anlaşmazlığını keskinleştirmiştir (Kyrıs, 2020, s.47). Bu bağlamda Kıbrıs Sorunu, yalnızca adadaki iki toplumun barış arayışı değil; Doğu Akdeniz güvenlik mimarisinin de temel bir unsuru haline gelmiş; NATO, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi çok taraflı yapılar üzerinden yeniden tartışılmaya başlanmıştır.

GKRY, Avrupa Birliği'nden ve diğer uluslararası aktörlerden destek alarak Türkiye'ye karşı siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulanmasını talep etmiştir (Güneş, 2022, s.382). Türkiye ise uluslararası hukuka uygun hareket ettiğini ve Doğu Akdeniz'deki doğal kaynaklar üzerinde sadece Rum kesiminin hak sahibi olmasının adil olmadığını vurgulamaktadır (TUİC, 2023). Bu gelişmeler, Kıbrıs sorununun jeopolitik önemini artırmış ve uluslararası alanda daha geniş kapsamlı bir tartışma konusu haline gelmesine neden olmuştur (TUİC, 2023).

2020'li yıllara gelindiğinde, Kıbrıs Sorunu hâlâ çözülmemiş bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. Taraflar arasındaki görüşmelerde temel çıkmaz, federasyon modeli mi yoksa iki ayrı devletli çözüm mü olacağı konusundaki uzlaşmazlıktır. Türkiye ve KKTC, "iki devletli çözüm" tezini savunurken, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Avrupa Birliği, "iki toplumlu, iki bölgeci federal çözüm" modelini desteklemeye devam etmektedir.

Sonuç olarak, 1974 sonrası Kıbrıs Sorunu, yalnızca askeri ve siyasi bir çatışma değil, aynı zamanda uluslararası hukuk, enerji güvenliği ve Avrupa-Doğu Akdeniz ilişkileri bağlamında çok katmanlı bir durum haline gelmiştir.

2. Kıbrıs Sorununun Türkiye ile AB İlişkilerine Etkileri

1960 yılında bağımsız bir cumhuriyet olarak kurulan Kıbrıs, 1963'te başlayan iç çatışmalar ve 1974'teki Yunanistan destekli darbenin ardından Türkiye'nin adaya müdahalesiyle fiilen ikiye bölünmüştür (Dodd, 2010, s. 45-47). Bu gelişmeler, yalnızca Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa ile entegrasyon çabalarını da derinden etkilemiştir. İngiltere'nin 1973'te, Yunanistan'ın 1981'de ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin 2004'te AB üyesi olmasıyla birlikte, AB de Kıbrıs sorununda doğrudan taraf haline gelmiştir (Tocci, 2000, s. 155). Yunanistan'ın 1981'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılması ve Türkiye'nin 1987'de tam üyelik başvurusu yapmasıyla birlikte Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin AB sürecinde önemli bir belirleyici haline gelmiştir (Hale, 2013, s. 112-115).

15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmiş, ancak yalnızca Türkiye tarafından tanınmıştır. Avrupa Birliği ve uluslararası toplum, adanın tek meşru hükümeti olarak Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımaya devam etmiş ve bu durum Türkiye-AB ilişkilerinde Kıbrıs sorununun derinleşmesine yol açmıştır. Türkiye, 1987 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik başvurusu yapmış, ancak bu süreç boyunca Kıbrıs sorunu bir engel teşkil etmeye başlamıştır.

1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke statüsü kazanması, AB'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımını daha da netleştirmiştir. Bu zirvede, Kıbrıs'ta bir çözüm bulunmasının Türkiye'nin AB üyeliği önünde bir engel teşkil edebileceği açıkça belirtilmiştir (Tocci, 2000, s. 67-70). Ayrıca, 1999 Helsinki Zirvesi'nde Kıbrıs sorununun çözümü, Türkiye'nin üyelik perspektifi açısından dolaylı bir koşul olarak ifade edilmiştir. Bu süreç, Türkiye'nin hem demokratik reformlar yapmasını hem de dış politikasında çözüm odaklı bir yaklaşım benimsemesini zorunlu kılmıştır.

2000'li yılların başında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın girişimiyle hazırlanan Annan Planı, adanın birleşmesini amaçlamıştır. 24 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen referandumda, Türk tarafı %65 oranında planı onaylarken, Rum tarafı %76 oranında reddetmiştir (Ker-Lindsay, 2011, s. 89-91). Bu durum, AB içerisinde Rum tarafı lehine bir atmosferin oluşmasına neden olmuş ve çözüm sağlanamamasına rağmen Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne tam üye olarak katılmıştır (Bryant, 2004, s. 3-5).

Annan Planı sonrasında AB, Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki izolasyonları hafifletme sözü vermiş; doğrudan ticaret ve ekonomik yardım taahhüt etmiştir. Ancak, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin vetosu nedeniyle bu taahhütler yerine getirilmemiş ve Türk tarafında AB'ye olan güven ciddi şekilde zedelenmiştir.

AB'nin Kıbrıs Rum Kesimi'ni üye olarak kabul etmeden önce Annan Planı temelinde çözüm çabalarına rağmen referandumda yalnızca Türk tarafının 'evet' demesi, buna karşın Rum tarafının 'hayır' oyu kullanmasına rağmen AB üyeliğine alınması, Türkiye'de ve KKTC'de ciddi bir güvensizlik yaratmıştır. Bu durum, AB'nin samimiyetini sorgulatan bir gelişme olmuş ve çözüm sürecine olan inancı zedelemiştir (Dodd, 2005, s. 19). Adanın tamamını temsil eder gibi AB'ye katılan GKRY'nin üyeliği, Kıbrıs sorununun Türkiye'nin AB üyeliği yolunda daha da karmaşık bir hal almasına yol açmıştır. KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde önemli bir sorun teşkil etmiştir. 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin

AB'ye tam üye olarak kabul edilmesi, Türkiye'yi AB sürecinde dezavantajlı bir konuma düşürmüştür (Tocci, 2000, s. 154).

AB, Türkiye'nin üyelik müzakerelerinde Kıbrıs sorununun çözümünü ön koşul olarak öne sürmüştür. Türkiye ise, AB'nin Kıbrıs konusunda taraflı davrandığını ve Rum kesimini kayırdığını savunmuştur (Ker-Lindsay, 2011, s. 202). Kıbrıs sorunu, Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerde sürekli bir pazarlık ve dayatma konusu haline gelmiştir (Tocci, 2000, s. 154). Özellikle, müzakerelerde birçok başlığın (özellikle ulaşım, enerji, dış politika gibi) Kıbrıs nedeniyle dondurulduğu unutulmamalıdır.

2004 sonrası dönemde, Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Güney Kıbrıs'a açmaması, AB tarafından müzakerelerin ilerletilmemesi için gerekçe olarak kullanılmış ve Türkiye'nin üyelik süreci ciddi anlamda yavaşlamıştır (Diez, 2002, s. 122). KKTC'ye uygulanan izolasyonların kaldırılması ve liman ve havaalanlarının doğrudan ticarete açılması, Türkiye'nin talepleri arasında olmuştur. Ancak AB, Rum kesiminin onayı olmadan bu talebi kabul etmeyeceğini ifade etmiştir (Ker-Lindsay, 2011, s. 206). Avrupa Komisyonu 2004 sonrası "Doğrudan Ticaret Tüzüğü" önererek Kıbrıs Türk toplumunun AB ile doğrudan ticaret yapmasını sağlamaya çalışmış, ancak Kıbrıs Rum Kesimi'nin vetosu nedeniyle bu düzenleme hayata geçirilememiştir.

Yunanistan ile Türkiye arasında Ege Denizi'nde kıta sahanlığı ve hava sahası konusunda yaşanan anlaşmazlıklar da Kıbrıs sorunu ile bağlantılı olarak ele alınmıştır (Hale, 2013, s. 248). Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dayanarak Ege Denizi'ndeki egemenlik alanını genişletme çabaları, Türkiye tarafından kabul edilmemiştir (Hale, 2013, s. 250). Özellikle 1996 Kardak Krizi sonrasında, Ege'deki anlaşmazlıklar Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde Kıbrıs meselesiyle doğrudan bağlantılı hale gelmiştir.

Son yıllarda Doğu Akdeniz'de doğal gaz rezervlerinin keşfi, Kıbrıs sorununu daha karmaşık hale getirmiştir. Rum kesiminin münhasır ekonomik bölge ilan ederek doğalgaz sondaj faaliyetlerine başlaması, Türkiye ve KKTC tarafından tek taraflı bir adım olarak değerlendirilmiş ve gerginliği artırmıştır. Ayrıca, Türkiye'yi dışlayan EastMed Boru Hattı Projesi, Güney Kıbrıs, Yunanistan ve İsrail iş birliğiyle hayata geçirilmek istenmiş ve bu durum Türkiye-AB enerji ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Bu durum, AB ile Türkiye arasında enerji politikaları alanında da çatışmalara neden olmuş ve Kıbrıs meselesinin yalnızca siyasi değil, enerji güvenliği boyutuyla da gündeme gelmesine yol açmıştır (Kaymak, 2020, s. 77). EastMed Projesi'nin yanı sıra, Türkiye'nin Libya ile 2019'da imzaladığı Deniz Yetki Alanları Mutabakatı da Doğu Akdeniz'deki güç dengesini değiştirmiş ve AB-Türkiye ilişkilerinde yeni gerilimler yaratmıştır.

Günümüzde limanlar ve havaalanları konusundaki çıkmaz hem Kıbrıs meselesinin çözümünü hem de Türkiye-AB ilişkilerinin sağlıklı ilerlemesini engelleyen başlıca sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin pozisyonu, adil ve kalıcı bir çözüm sağlanana kadar mevcut izolasyon politikalarının devam ettirilmesi yönündedir (Dodd, 2010, s. 114). AB ise Türkiye'den, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni diğer üye devletler gibi tanımasını ve protokoller çerçevesindeki yükümlülüklerini eksiksiz şekilde yerine getirmesini talep etmektedir. Ancak bu talepler, Kıbrıs meselesindeki mevcut siyasi durgunluk göz önüne alındığında kısa vadede karşılanabilir görünmemektedir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2004 yılında Avrupa Birliği'ne tam üye olması, yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ekonomik boyutta da önemli değişimlere yol açmıştır. Bu durum, hem Kıbrıs'ın kendi ekonomisini AB çerçevesine entegre etmesine hem de Türkiye-AB

ilişkilerindeki ekonomik dinamiklerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Bishku, 1991, s. 182).

AB üyeliği, Kıbrıs Rum Kesimi için önemli bir ekonomik fırsat yaratırken, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) için büyük zorluklar yaratmıştır. Kıbrıs'ın AB'ye katılımı, Türk tarafının ekonomik izolasyonunu daha da derinleştirmiştir. Kıbrıs Türkleri, ticaretin ve yatırımların kısıtlandığı bir durumla karşı karşıya kalmış, bu da bölgesel ekonomik entegrasyon süreçlerini zorlaştırmıştır (Ker-Lindsay, 2011, s. 175).

Türkiye, 2005 yılında AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamadan önce, Gümrük Birliği Anlaşması kapsamında ekonomik ilişkiler yürütmüştür. Ancak Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye katılımı sonrası, AB Türkiye'den Gümrük Birliği'ni kapsayan Ek Protokol'ü imzalamasını istemiştir (Tocci, 2000, s. 160). Bu protokol, Kıbrıs Rum Kesimi'ni de kapsamakta ve Türkiye'nin Güney Kıbrıs ile ticaret yapmasını öngörmüştür. Türkiye, bu protokolü imzalamış ancak aynı zamanda Kıbrıs Rum Kesimi'ni hukukten tanımadığını da net bir şekilde beyan etmiştir (Tocci, 2000, s. 160).

Ek Protokol'ün uygulanmasında yaşanan tıkanmalar, müzakere başlıklarının açılmasını engellemiş ve AB sürecinde Türkiye'nin elini zayıflatmıştır. Ayrıca AB Komisyonu, protokolün eksik uygulanmasını müzakere sürecinde askıya alma gerekçesi olarak kullanmıştır (Emerson & Tocci, 2004, s. 95). Ekonomik açıdan bakıldığında, KKTC'nin izolasyonu sadece siyasi değil, aynı zamanda yapısal bir ekonomik daralma yaratmıştır. KKTC'ye yönelik doğrudan yabancı yatırımların önünde ciddi engeller oluşmuş, AB fonlarının büyük kısmı Rum kesimine aktarılmıştır (Emerson & Tocci, 2004, s. 89). Ticaret Anlaşmaları dahi Rumların vetosu nedeniyle askıya alınmıştır. Bu durum, KKTC'nin AB pazarına erişimini sınırlamış, ihracat kapasitesini düşürmüş ve uluslararası ticaret ağlarından izole bir konuma sürüklemiştir (Bishku, 1991, s. 178). AB, 1990'lı yıllarda KKTC ile imzaladığı Tercihli Ticaret Anlaşması'nı, Kıbrıs Rum Kesimi'nin itirazları üzerine askıya almış ve bu durum KKTC'nin AB pazarına erişimini kısıtlayarak ekonomik kayıplara yol açmıştır (Bishku, 1991, s. 178).

Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ile 1995 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması kapsamında malların serbest dolaşımını kabul etmiş ve bu anlaşmanın gerekliliklerini uygulamaya koymuştur. Ancak, 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyesi olmasıyla birlikte, Türkiye'nin Gümrük Birliği Anlaşması'nı yeni üyeleri kapsayacak şekilde güncellemesi gerekmiştir (Özersay, 2005, s. 99).

Sonuç olarak, Kıbrıs sorunu, Türkiye-AB ilişkilerinin sadece siyasi boyutunu değil, ekonomik boyutunu da etkilemiştir. Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyeliği, KKTC'ye yönelik ekonomik izolasyonların AB tarafından da uygulanması sonucunu doğurmuş ve bu durum Türkiye'nin AB ile olan ekonomik ilişkilerinde önemli sorunlara yol açmıştır (Hale, 2013, s. 253).

Sonuç

Kıbrıs Adası, 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında önemli bir stratejik ve kültürel merkez haline gelmiş, Osmanlı yönetimi altında Türk ve Rum toplulukları arasında bir çeşit özerklik sağlanmış ve adada çok kültürlü bir yapının temelleri atılmıştır. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması, milliyetçilik akımlarının etkisi ve Avrupa'nın sömürgecilik faaliyetleri, Kıbrıs'ın tarihinde etkili olmuştur. 1878'deki Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Antlaşması sonrasında, Kıbrıs İngiltere'nin yönetimine girmiş olup, zamanla İngiltere için stratejik bir askeri üs haline gelmiştir. Adada yaşanan bu durum adadaki etnik gerilimleri artırmış, toplumsal yapıyı etkilemiştir.

Kıbrıs'ın İngiltere'ye devri, sadece adanın siyasi geleceğini değil, aynı zamanda bölgedeki uluslararası ilişkileri de dönüştürmüştür. Bu dönemde adadaki Türk ve Rum nüfus arasındaki ayrışma, bölgedeki denetim ve egemenlik mücadelelerinin artmasına neden olmuştur. Kıbrıs'ın Osmanlı yönetiminden çıkışı hem Osmanlı'nın zayıflayan konumunu hem de İngiltere'nin bölgedeki yükselen gücünü ifade etmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın ardından Kıbrıs, İngiltere'nin egemenliği altına girmiş, ancak adadaki Rum ve Türk toplulukları arasında milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerinin etkisiyle gerilimler artmıştır. 1950'lerde, Kıbrıslı Rumların Enosis talebi ve Türklerin Taksim isteği, şiddet olaylarıyla pekişmiş, adadaki sosyal ve siyasi yapıyı olumsuz etkilemiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin müdahale etme çabaları engellenmiş; ancak Türk Mukaveme Teşkilatı adada direnişi sürdürmüştür.

Kıbrıs sorunu, sadece adada yaşayan iki toplum arasında değil, aynı zamanda Türkiye, Yunanistan ve uluslararası aktörler arasındaki ilişkilerde de etkiler yaratmıştır. 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, başlangıcından itibaren farklı etnik gruplar arasındaki güvensizlik ve uzlaşmazlıklar nedeniyle istikrarsız bir yapıya bürünmüştür. Zürih ve Londra Antlaşmaları, bu gerilimleri dindirmek yerine, tarafların taleplerini anayasa aracılığıyla yansıtmış ve gelecekteki çatışmalara zemin hazırlamıştır. Özellikle 1963 olayları, Kıbrıs'ta iki toplumlu bir cumhuriyet modelinin fiilen sona ermesine yol açmış, adadaki gerilimleri daha da artırmıştır.

1974 yılında yaşanan darbe ve Türkiye'nin adaya müdahalesi, Kıbrıs'ı fiilen ikiye ayırmış ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yalnızca Türkiye tarafından tanınmasına yol açmıştır. Bu durum, yalnızca adadaki toplumsal yapıyı değil, aynı zamanda Türkiye-AB ilişkilerini de etkilemiştir. Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde önemli bir etken haline gelmiş ve müzakerelerde sürekli bir pazarlık konusu olmuştur. Ayrıca, Kıbrıs'taki izolasyonlar, ekonomik ve siyasi anlamda önemli zorluklara neden olmuş ve Türkiye-AB ilişkilerinde olumsuzluk yaratmıştır.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) üzerinde ekonomik ve siyasi anlamda etkiler yaratmıştır. AB'nin, KKTC'ye yönelik uyguladığı ambargoları benimsemesi, adadaki Türk toplumu için büyük bir ekonomik izolasyona yol açmıştır. Özellikle KKTC ile imzalanan Tercihli Ticaret Anlaşması'nın Kıbrıs Rum Kesimi'nin itirazları nedeniyle askıya alınması, KKTC'nin AB pazarına erişimini kısıtlamış ve ciddi ekonomik kayıplara sebep olmuştur. AB'nin KKTC ile doğrudan ticareti engellemesi, adanın kuzeyindeki ekonomiyi daha da zorlaştırmış ve uluslararası entegrasyon çabalarını sekteye uğratmıştır.

Türkiye, Avrupa Birliği ile yaptığı Gümrük Birliği Anlaşması sayesinde ekonomik ilişkilerinde önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Ancak, Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla birlikte, Türkiye'nin KKTC'ye yönelik uygulanan ambargoları kaldırma çabaları engellerle karşılaşmıştır. Bu durum, Türkiye'nin KKTC ile ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirmesini zorlaştırmış ve uluslararası alanda KKTC'nin tanınmaması nedeniyle yaşanan kısıtlamaları daha da artırmıştır. Türkiye'nin Ek Protokol'ü imzalaması, Kıbrıs Rum Kesimi ile ticaretin artmasına yol açmış olsa da bu süreç KKTC'nin ekonomik izolasyonunun sona ermesini sağlamamıştır. KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması ve karşılaştığı ambargolar, adadaki Türk toplumunun ekonomik kalkınmasını engellemeye devam etmiştir.

Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının keşfi Kıbrıs sorununun jeopolitik önemini artırmıştır. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin enerji kaynakları üzerindeki haklarını savunmuş ve bu yönde sondaj faaliyetlerinde bulunmuştur. Günümüzde limanlar ve havaalanları konusundaki

çıkamaz hem Kıbrıs meselesinin çözümünü hem de Türkiye-AB ilişkilerinin sağlıklı ilerlemesini engelleyen başlıca sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin pozisyonu, adil ve kalıcı bir çözüm sağlanana kadar mevcut izolasyon politikalarının devam ettirilmesi yönündedir. AB ise Türkiye'den, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni diğer üye devletler gibi tanımasını ve protokoller çerçevesindeki yükümlülüklerini eksiksiz şekilde yerine getirmesini talep etmektedir. Ancak bu talepler, Kıbrıs meselesindeki mevcut siyasi durgunluk göz önüne alındığında kısa vadede karşılanabilir görünmemektedir.

Kıbrıs sorunu, yalnızca iki toplum arasındaki bir ihtilaf olmanın ötesine geçerek, Doğu Akdeniz enerji güvenliği, Avrupa Birliği'nin genişleme politikası ve NATO'nun güney kanadındaki istikrarı gibi daha geniş kapsamlı jeopolitik alanları doğrudan etkilemektedir. Önümüzdeki dönemde adada kalıcı bir çözüm bulunması olasılığı zayıf görünmektedir. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, iki devletli çözüm modelini savunmayı sürdürmekte; ancak uluslararası toplumun, özellikle Avrupa Birliği'nin bu modeli tanıma yönünde bir irade göstermemesi, çözümün önündeki temel engellerden biri olmaya devam etmektedir.

Öte yandan, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi aktörler, iki toplumlu ve iki bölgeli federasyon esasına dayalı bir çözüm modelini desteklemeye devam etmektedir. Ancak Rum tarafının siyasi eşitlik konusundaki çekinceleri ve Türk tarafının bağımsızlık vurgusu bu modeli zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, çözüm sürecinin geleceği, yalnızca tarafların siyasi iradesine değil, aynı zamanda uluslararası güç dengelerindeki değişimlere de bağlı olacaktır.

Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı konusu, önümüzdeki yıllarda Kıbrıs sorununu daha da karmaşık hale getirebilir veya yeni iş birliği fırsatları doğurabilir. Enerji projeleri üzerinden kurulacak ekonomik ortaklıklar, taraflar arasında güven artırıcı bir etki yaratabileceği gibi, kaynakların paylaşımı ve deniz yetki alanları konusunda yeni gerginliklere de zemin hazırlayabilecektir.

Türkiye-AB ilişkilerinde ise, Kıbrıs sorununun çözülmeden tam üyelik sürecinde ciddi bir ilerleme kaydedilmesi oldukça güç görünmektedir. Buna rağmen, enerji, göç yönetimi ve güvenlik gibi ortak çıkar alanlarında, taraflar arasında kısmi iş birliklerinin artabileceği bir dönem gündeme gelebilir.

Sonuç olarak, Kıbrıs sorununun geleceği, yalnızca adadaki iki toplumun karşılıklı uzlaşısıyla değil, bölgedeki enerji rekabeti, Avrupa Birliği'nin iç dinamikleri ve uluslararası sistemdeki jeopolitik değişimlerle de şekillenecektir. Mevcut statükonun kısa vadede köklü bir değişim geçirmesi beklenmemekte; ancak bölgesel gelişmelerin etkisiyle Kıbrıs'ın, Doğu Akdeniz güvenlik mimarisi içindeki kritik konumu daha da önem kazanacaktır.

Kaynakça

- Akgün, C. (2010). *The case of TRNC in the context of recognition of states under international law*. http://uniset.ca/microstates2/trnc_agkun.pdf
- Ali Efdal Ozkul. (n.d.). Kıbrıs'ta İngiltere dönemi (1878-1960). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi*. <https://pio.mfa.gov.ct.tr/kibrista-ingiltere-donemi-1878-1960/>
- Anderson, B. (2018). *The Cyprus question: History and diplomacy*. Cambridge University Press.
- Arıcıoğlu, E. B. (n.d.). Kıbrıs meselesi ekseninde 1974 Kıbrıs müdahalesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(21), 103–115.

- Aydın, M. (2003). *Turkish Foreign Policy during the Cold War: Political, Cultural and Social Influences*. Ashgate.
- Aydın-Düzgit, S., & Tocci, N. (2015). *Turkey and the European Union*. Palgrave Macmillan.
- Bahcheli, T. (1990). *Greek-Turkish relations since 1955*. Westview Press.
- Bilgin, N. (2020). *Kıbrıs meselesi ve siyasi gelişmeler*. ABC Yayıncılık.
- Bishku, M. B. (1991). Turkey, Greece and the Cyprus conflict. *Journal of Third World Studies*, 8(1), 165–179.
- Bryant, R. (2004, 12 Mayıs). *An ironic result in Cyprus*. *Middle East Research and Information Project*. <https://merip.org/2004/05/an-ironic-result-in-cyprus/>
- Bryant, R., & Hatay, M. (2021). *The Cyprus conflict and divided communities*. Cambridge University Press.
- Brown, P. (2019). *Mediterranean geopolitics in the 19th century*. Oxford University Press.
- Brown, P. (2021). *Empire and strategy: British control of Cyprus*. Oxford University Press.
- Camp, G. D. (1980). Greek-Turkish conflict over Cyprus. *Political Science Quarterly*, 95(1), 43–70.
- Clogg, R. (2013). *A concise history of Greece* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Clogg, R. (2021). *Greek nationalism and the Megali Idea*. Palgrave Macmillan.
- Çelebi, İ., & Çelik, V. (2020). 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 2004 Annan Planı'na kadar olan süreçte Kıbrıs meselesi. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(2), 168–193.
- Çelik, M. (2020). Kıbrıs'ta İngiliz yönetimi ve etnik gerginlikler. *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 45–62.
- Dodd, C. H. (2005). *The History and Politics of the Cyprus Conflict*. Palgrave Macmillan.
- Dodd, C. (2010). *The history and politics of the Cyprus conflict*. Palgrave Macmillan.
- Davies, J. (2018). *Ethnic conflicts and colonial legacies in Cyprus*. Routledge.
- Güneş, A. (2022). Deniz-enerji güvenliği ilişkisi bağlamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji politikalarının analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 363–391.
- Diez, T. (2002). *The European Union and the Cyprus Conflict: Modern Conflict, Postmodern Union*. Manchester University Press.
- Emerson, M., & Tocci, N. (2004). *The European Union and the Cyprus Conflict: A Study in Ambiguity*. Centre for European Policy Studies (CEPS).
- Fisher, R. (2020). *Ethnic conflicts and colonial legacies in Cyprus*. Routledge.
- Hale, J. (2019). *Ottoman wars and treaties: A historical analysis*. Routledge.
- Hale, W. (2013). *Turkish foreign policy since 1774*. Routledge.
- Hanioglu, M. Ş. (2008). *A brief history of the late Ottoman Empire*. Princeton University Press.
- Holland, R. (2019). *Britain and the revolt in Cyprus, 1954–1959*. Oxford University Press.

- İrkiçatal, E. (2012). İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin Ortadoğu politikaları için Kıbrıs'ın stratejik önemi ve Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 31–59.
- Jelavich, B. (1983). *History of the Balkans: Eighteenth and nineteenth centuries* (Vol. 1). Cambridge University Press.
- Johnson, M. (2020). *European colonial expansion and the Mediterranean*. Cambridge University Press.
- Kaya, S. (2018). Ayastefanos Antlaşması ve Kıbrıs. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 24(1), 23–39.
- Kaymak, E. (2020). Doğu Akdeniz Enerji Gelişmeleri ve Kıbrıs Sorunu. *Ortadoğu Etütleri*, 11(1), 67–86.
- Ker-Lindsay, J. (2011). *The Cyprus problem: What everyone needs to know*. Oxford University Press.
- Ker-Lindsay, J. (2020). *The Cyprus problem: What everyone needs to know*. Oxford University Press.
- Kyriacou, A. (2020). *British rule in Cyprus: Political and social consequences*. Palgrave Macmillan.
- Kyris, G. (2020). Europeanisation and sovereignty conflicts: The case of Cyprus. *Third World Quarterly*, 41(6), 1003-1020.
- Markides, D. (2018). *The end of Ottoman Cyprus: Britain's arrival and the nationalist movements*. I.B. Tauris.
- Mallinson, W. (2005). *Cyprus: A modern history*. I.B. Tauris.
- Mavrogordatos, G. (2017). *Nationalism and irredentism in modern Greece*. Harvard University Press.
- Michael, M. (2009). *Resolving Cyprus: New approaches to conflict resolution*. I.B. Tauris.
- Mitchell, L. (2022). *Geopolitics of Cyprus: Past and present*. Springer.
- Nevzat, A. (2019). *Nationalism among the Turkish Cypriots: The division of a community*. Istanbul Bilgi University Press.
- Özersay, K. (2005). *Kıbrıs Sorunu ve Uluslararası Hukuk*. Ankara: USAK Yayınları.
- Papadakis, Y. (2018). *Echoes from the past: Cyprus and the burden of history*. Berghahn Books.
- Peker, H. S., Öztürk Oktay, K., & Şensoy, Y. (2019). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ve enerji kaynakları çerçevesinde Türkiye'nin enerji güvenliği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 85-106.
- Smith, J. (2018). *Strategic trade routes and imperial ambitions*. Routledge.
- Smith, R. (2020). *The Eastern Question and British foreign policy*. Palgrave Macmillan.
- Solomonides, S. (2022). *The geopolitics of Cyprus: Colonial legacies and ethnic tensions*. Springer.
- Stergiou, A. (2020). *The geopolitics of Cyprus: Regional dynamics and international interventions*. Springer.

- Taylor, R. (2021). *Energy resources and international conflicts*. Springer.
- Tocci, N. (2000). The ‘Cyprus question’: Reshaping community identities and elite interests within a wider European framework. https://www.files.ethz.ch/isn/29181/154_The%20Cyprus%20Question.pdf
- Tocci, N. (2000). *Turkey and the European Union: An awkward candidate for membership*. Palgrave Macmillan.
- Tocci, N. (2000). *Turkey’s European Future: Behind the Scenes of America’s Influence on EU-Turkey Relations*. European University Institute, Working Paper No. 54.
- TUIÇ Akademi. (2023, 19 Ocak). Uluslararası hukuk değerlendirmesi ve KKTC’nin deniz yetki alanları. *TUIÇ Akademi*. <https://www.tuicakademi.org/uluslararasi-hukuk-degerlendirmesi-ve-kktnin-deniz-yetki-alanlari/>
- Wilson, D. (2017). *Berlin Congress and British diplomacy in the Mediterranean*. Cambridge University Press.
- Wilson, D. (2017). *Great Britain and Cyprus: A colonial perspective*. Springer.
- Williams, D. (2017). *British diplomacy and Ottoman relations*. Palgrave Macmillan.

Extended Summary

The Cyprus issue has been an international issue with historical, political and geopolitical dimensions dating back to the Ottoman period. Conquered by the Ottoman Empire in the 16th century, the island had a multicultural structure and created an environment where Turkish and Greek communities lived together within the framework of the millet system. However, with the weakening of the Ottoman Empire in the 19th century, the rise of nationalist movements and the island coming under British control in 1878, the social balance in Cyprus was disrupted and polarization ensued. Cyprus, which was transferred to Britain in 1878, became a military base for the British Empire due to its strategic location. During this period, the idea of Enosis, which advocated unification with Greece, gained strength among the Greek Cypriots; in return, the Turks advocated the division of the island and developed the idea of Taksim. During British rule, the island was shaped by the tension between these two goals. EOKA, which was founded by the Greeks with the aim of achieving Enosis, began violent actions against the Turkish Cypriots and the British administration; this situation disrupted the social peace on the island. Although the independent Republic of Cyprus was subsequently established, the distrust between the two communities hindered the stability of the new state. Intercommunal conflicts that began in 1963 led to the withdrawal of the Turkish Cypriots from the administration and the de facto division of the island. Following a coup supported by Greece in 1974, Turkey used its guarantor rights to intervene militarily in Cyprus, resulting in the northern part of the island coming under Turkish control. During this period, the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) was declared, but it was only recognized by Turkey. The division of the island into two created a permanent source of tension in Turkey-Greece and Turkey-EU relations. The Cyprus issue has been an issue that has affected both Turkey’s relations with the European Union (EU) and its historical rivalry with Greece. Following the 1974 Peace Operation, two separate administrations were formed in the north of the island, under Turkish control and in the south under Greek control; however, the international community only recognized the Greek administration. This asymmetric recognition has complicated Turkey’s position in the international arena and has become a fundamental obstacle in relations with the EU. The acceptance of the Greek Cypriot Administration as a full member of the EU in 2004 was an important turning point for Turkey. This development put Turkey, which was conducting membership negotiations with the EU, in a diplomatic impasse. The EU made the solution of the Cyprus problem a precondition for Turkey’s membership process. Turkey, on the other hand, considered the acceptance of the Greek Cypriot Administration to the EU as an unjust decision and demanded the removal of the economic and political

isolations on the TRNC. The EU's stance on the Cyprus issue has brought with it problems such as international recognition issues and economic isolations, port and airport crises, political isolation and asymmetric diplomacy in Turkey-EU relations. The non-recognition of the TRNC has created problems in Turkey's commercial relations within the scope of the Customs Union Agreement with the EU. The EU requested that Turkey expand the scope of the Customs Union to include the Greek Cypriot Administration. However, Turkey rejected this request because it did not legally recognize the Greek Cypriot Administration. This situation has created obstacles in Turkey's trade with the EU and complicated economic relations. The EU has demanded that Turkey open its ports and airports to the Greek Cypriot Administration. Turkey has opposed this demand because the embargoes on the TRNC have not been lifted. This crisis has made it difficult for Turkey to make progress in the EU membership process. The Greek Cypriot Administration's EU membership has made the EU a direct party to the Cyprus issue. This situation has caused Turkey to feel alone at the negotiating table and has damaged the EU's role as an impartial mediator. The Cyprus issue has been one of the most important dimensions of the historical rivalry between Turkey and Greece. The division of the island in two has increased trust issues between the two countries and led to new disagreements on issues such as maritime jurisdictions, continental shelves and natural resource sharing in the Eastern Mediterranean. The Cyprus issue has made the disagreements over the continental shelf and airspace in the Aegean Sea even more difficult. Turkey has opposed Greece's efforts to expand its sovereignty areas in the Aegean Sea, citing the United Nations Convention on the Law of the Sea. This has led to military tensions between the two countries. The discovery of energy resources in the Eastern Mediterranean has increased the geopolitical importance of the Cyprus issue. Turkey has defended the rights of Turkish Cypriots over energy resources and has carried out drilling activities in this direction. However, Greece and the Greek Cypriot Administration have considered these activities of Turkey to be contrary to international law. In the period after 1974, Greece withdrew from NATO's military wing and adopted a tough stance in its relations with Turkey. Relations between the two countries have been shaped by diplomatic and military crises that have escalated from time to time. The solution to the Cyprus problem is of great importance not only for Turkey and Greece, but also for regional and international actors. However, attempts to unite the island or establish a bi-communal federal structure have so far been fruitless. Instead of playing a constructive role in the Cyprus issue, the EU has adopted a biased stance and made it difficult for Turkey to resolve the issue. Turkey, on the other hand, has continued to consider the Cyprus issue as a national security issue and has not compromised on its policies to protect the Turkish presence on the island. The Cyprus problem has been one of the fundamental elements shaping both Turkey's international position and its relations with the EU and Greece with its historical, diplomatic and geopolitical dimensions. For Turkey, Cyprus has a central place not only with its historical ties, but also with its strategic importance and energy resources in the Eastern Mediterranean. For Greece and the Greek Cypriot Administration, Cyprus is an inseparable part of national security and sovereignty policies. The solution to the problem can be possible if the parties reach a political consensus and the international community plays a constructive role.